

גליון תתקמז • עדש"ק פרשת חיי שרה

• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

.....
"חיי שרה" לעומת "ימי שרה"

.....
עבודת שרה והשפעתה על אברהם אבינו

.....
"קח ולך" או "נשאלה את פי"?

.....
ב' גדרים בפעולת ישראל על בני נח לקיום מצותיהם

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מאיר יעקב זילברשטרומ, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

פתיחה

בעז"ה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליין תקצו) היו"ל לפרשת חיי שרה, ובו אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נב"מ זי"ע.

◇ ◇ ◇

במדור "מקרא אני דורש" יבואר אופן קניין מערת המכפלה על ידי אברהם והדמיון לאופן קניית הר הבית על ידי דוד המלך, וכיצד מתבטא הדבר בלשון "כסף מלא" שנאמר בשניהם.

המדור "יינה של תורה" עוסק בעניינה של פרשה זו, שתוכנה אודות המאורעות הסמוכים לפטירת שרה ונובעים ממנה, ואילו שמה מורה על "חיי" שרה. ויבואר כיצד כל מאורעות הפרשה מבטאים את חיי הרוחניים של שרה, שהמשיכו גם לאחר פטירתה.

במדור "חידושי סוגיות" יבאר שני אופנים בחיוב בני ישראל לכוף על כל באי העולם לקיים שבע מצוות ידיהו, אם זה באופן של פעולה ישירה או שזה בעקיפין, ויבאר דשני אופנים אלו מצינו בפרשתנו באופן הנסים שנפעלו אצל אומות העולם ע"י לידת יצחק אצל אברהם ואצל שרה.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבוך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השק"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן עניינים

ב. מקרא אני דורש "כסף מלא" – מאי קמ"ל?

מה אומרים על כסף – שלם לעומת חסר, רב לעומת מעט, או מלא לעומת ריק? / האם תיבת מלא – מתייחסת לכסף או למחיר השדה? / מדוע שילם אברהם כסף אם ה' יכול לקחתה מן הדין? / ביאור הוכחת רש"י ממה שאמר דוד לארונה לגבי פירוש הכתוב "בכסף מלא"

(נ"פ לקיט שיחות ח"י עמ' 60 ואילך)

ה. פנינים עיונים וביאורים קצרים

בא בימים – לאחר שכבר בא בימים (נ"פ לקיט שיחות ח"ה עמ' 89 ואילך)
"קח ולך" או "נשאלה את פי"? (נ"פ לקיט שיחות ח"י עמ' 65 ואילך)

ו. יינה של תורה "חיי שרה" – לאחר פטירתה?!

איך פרשת חיי שרה עוסקת במאורעות שלאחר פטירתה? / מה הייתה מהות הוויכוח בין אברהם לשרה על אודות ישמעאל? / מדוע שרה גרמה לאברהם לקנות קרקע בארץ ישראל? / ואיך צריכים לקרב יהודי לתורה ומצוות? / עבודתה הרוחנית של שרה והשפעתה על אברהם אבינו

(נ"פ לקיט שיחות ח"ה עמ' 387 ואילך)

ט. פנינים דרוש ואגדה

"חיי שרה" לעומת "ימי שרה" (נ"פ לקיט שיחות ח"י עמ' 65 ואילך)
למה לא בחינם? (נ"פ לקיט שיחות ח"י עמ' 64)

י. חידושי סוגיות ב' גדרים בפעולת ישראל על בני נח לקיום מצותיהם

ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב' לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע / יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה, ויתלה זה בחילוק בין אברהם לשרה בנסים שבהמשך ללידת יצחק

(נ"פ לקיט שיחות ח"ה עמ' 94 ואילך)

יג. תורת חיים בית-הספר והמשפחה אינם מתנגשים

יד. דרכי החסידות עבודת התשובה

טז. שיחות קודש לקנות בנפש את עניי החכמה

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוך, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States 534 8673

להערות והארות:

טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidut@gmail.com

"כסף מלא" – מאי קמ"ל?

מה אומרים על כסף – שלם לעומת חסר, רב לעומת מעט, או מלא לעומת ריק? / האם תיבת מלא – מתייחסת לכסף או למחיר השרה? / מדוע שילם אברהם כסף אם ה' יכול לקחתה מן הדין? / ביאור הוכחת רש"י ממה שאמר דוד לארונה לגבי פירוש הכתוב "בכסף מלא"

א. בתוך דברי אברהם לבני חת על מערת המכפלה, אמר: "ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו, אשר בקצה שדהו, בכסף מלא יתננה לי וגו'" (כג, ט). והעתיק רש"י התיבות "בכסף מלא", ופירש: "בכסף מלא – אשלם כל שויה. וכן דוד אמר לארונה: בכסף מלא".

וכבר תמהו המפרשים:

(א) מה בא רש"י לחדש? (ב) מה היא הראיה ממה שכתוב בדוד "בכסף מלא", יותר ממה שכתוב כאן – מאחר שהלשון שם היא ממש אותה הלשון הנאמרת כאן.

ב. והנה לכאורה היה אפשר לבאר, שכוונת רש"י היא להביא ראיה ו"חבר" לפירושו (וראה רא"ם ובאר מים חיים).

כי, בפשטות קשה הלשון "מלא" בשייכות לכסף; לכאורה, הלשון "מלא" מתאימה רק בדבר שיצוייר היפוכו: "ריק", וכמו בכלי – ששייך לשון מלא: "ותמלא כדה" (פרשתנו כד, טז), ושייך לשון ריק: "והבור ריק" (וישב לו, כד). אבל בכסף, מתאים "חסר" או "שלם", "רב" או "מעט" – אבל לא "מלא"!

ולזה אומר רש"י שמצא לו חבר: "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא", והיינו להוכיח שדרך המקרא לומר גם בכסף לשון "מלא".

אבל לפי זה, אינו מובן אריכות לשון רש"י – "וכן דוד אמר לארונה" – שלכאורה היה צריך לומר בקיצור: "וכן בדוד", וכדרכו בכל מקום.

ג. והנה יש מפרשים שפירשו כך (משכיל לדוד. וראה גם באר בשדה):

לקראת שבת

ג

בהשקפה ראשונה, "בכסף מלא" משמעו ש"מלא" קאי על הכסף, היינו שאברהם מודיע בזה שמטבעות הכסף יהיו מלאים, בלי חסרון במשקלם.

ופירוש זה בא רש"י לשלול בדבריו – "אשלם כל שויה" – שתיבת "מלא" אינה תיאור בשייכות לכסף עצמו (כמותו ומשקלו) אלא בנוגע לשדה ומחירה ה"מלא". אברהם אמר, שיתן כסף בסכום כזה שימלא את מחירה של השדה.

וכדי להוכיח שאכן "בכסף מלא" אינו מתייחס לצורת הכסף עצמו – מוכיח ממה שנאמר בדברי-הימים, שהוא אחד מספרי ה"כתובים", ששם נאמר גם כן "בכסף מלא"; ושם אין לפרש שהכוונה היא לומר שהכסף יהיה מלא ולא חסר, שהרי ב"מלא הכי כסף הוא שכל "כסף" האמור בכתובים כוונתו היא דוקא לכסף מלא (מטבעות גדולים) ולא חסר (כמבואר בבכורות נ, א), כך שאין צורך לחדש במיוחד שהכסף שם היה "מלא" ולא חסר; ובהכרח לומר שהחידוש בתיבות "בכסף מלא" הוא שישלם את המחיר המלא של הדבר הנקנה, וזו הראיה שגם כאן זו הכוונה.

אבל אף שאכן משמע מדברי רש"י שכוונתו לשלול את הפירוש שהמטבעות עצמם יהיו מלאים וגדולים, וכדברי המפרשים – הרי בנוגע להוכחה שמביא רש"י מדוד וארונה, עדיין חסר ביאור:

א) רש"י לא הזכיר את הכלל שכל "כסף" שכתוב בכתובים הוא מטבעות שלמים וגדולים, ואם כן קשה לומר שהוא מסתמך על כלל זה בדרך הפשט.

ב) אם רק זו כוונת רש"י, שכיון והפסוק שם נאמר בכתובים לכן יודעים שה"כסף מלא" שם פירושו מחיר מלא של הדבר הנקנה – היה צריך לומר "וכן בדברי הימים" וכיו"ב, להדגיש שאכן מדובר בספרי הכתובים, אולם רש"י האריך וכתב "וכן דוד אמר לארונה", שמשמע שראייתו היא מפרטים אלו דוקא, ולא מעצם זה שהדבר כתוב בכתובים.

ד. ולכן יש לבאר, שבזה שרש"י כותב "וכן דוד אמר לארונה" כוונתו בפשטות – לציין למה שכתוב שם, שעל ידי זה יובן מדוע בהכרח לומר ש"בכסף מלא" פירושו מחיר מלא של הדבר הנקנה:

הטעם מדוע רצה דוד לשלם בעד הגורן לארונה "בכסף מלא", מפורש שם בדברי-הימים (דברי הימים-א כא, כד): "כי לא אשא אשר לך לה' והעלות עולה חנם", הרי מוכחא מילתא שמה שאמר "בכסף מלא" הוא בניגוד ל"חנם", והיינו, שרצה לשלם מחירו המלא של הגורן.

ה. ויש להוסיף ולבאר, שבזה גם מתורצת שאלה כאן:

יש מקום לשאול, מדוע בכלל רצה אברהם לקנות את השדה והמערה דוקא "בכסף מלא" – הלוא היה יכול ליטול אותם ב"מלא" ששם, וכפי שמפרש רש"י לפני כן (כג, ד) שאברהם יכול היה לקחת את המערה "מן הדין, שאמר לו הקב"ה: לזרעך אתן את הארץ הזאת"?

ועל כך מביא רש"י את מה שמצינו אצל דוד, ש"אמר לארונה בכסף מלא" – ומשם יתבאר לכאן:

דוד המלך כבש את ירושלים מארונה המלך, ובמילא זכה בכולה מדין כיבוש מלכות (וגם בדרך הפשט כן הוא, שעל ידי כיבוש נעשה שלו – ראה פרש"י לך יד, כא. חוקת כא, כו. ובכ"מ). ובכל זאת, כשבא לבנות בה מזבח לא הסתפק בזכייתו בכיבוש, ואף לא בזה שארונה יתננה לו, אלא שתהיה שלו על ידי שישלם "בכסף מלא". והטעם על זה הסביר דוד לארונה, "כי לא אשא אשר לך לה":

אם היה דוד לוקח את הגורן רק משום שהוא שלו מדין כיבוש, הרי אין זה שולל לגמרי את שייכותו של ארונה לגורן; ועוד יותר, גם כשיתן לו ארונה במתנה – בכל זאת נשאר הגורן עדין בבחינת "אשר לך", שיש לארונה עוד איזו אחיזה וזכות בגורן.

ולכן שילם דוד עבורו "בכסף מלא", כל השווי, בכדי לסלק כל זכותו של ארונה מכל וכל, שלא תהיה לו שום אחיזה ושייכות למזבח והקרבנות וכו'.

ועל דרך זה הוא באברהם, שלא רצה שהמערה בה יקבור את שרה (ובה יהיה קבור גם הוא ושאר האבות והאמהות), תישאר בה איזו שהיא שייכות לעפרון (באופן ששמו עליה וכדומה), ולכן מיאן לקחתה "מן הדין" ואף לא במתנת חנם, אלא שילם כל שוויה – כדי להפקיע את זכותו של עפרון באופן מוחלט.

בא בימים – לאחר שכבר בא בימים

ואברהם זקן בא בימים
(כד, א)

בכלי יקר הק': "הרבה מפרשים תמהו, והלא כבר נאמר (כפ' וירא, יח, יא) ואברהם ושרה זקנים באים בימים, והי' כמו ל"ז שנים בין שני זמנים אלו", וא"כ מהו שנאמר כאן "ואברהם זקן בא בימים", שרק עתה נזדקן?

ויש לבאר שעיקר החידוש כאן אינו בתיבת "זקן", כי גם לפני זה הי' זקן, אלא בכך שהי' "בא בימים":

פירוש התיבות "בא בימים" כפשוטן הוא, שהאדם בא ונכנס בתוך ימיו. ובאמת יש בפירוש זה משמעות עמוקה, שהימים והמאורעות שעברו על האדם אינם כמו דבר העובר וחולף, כי אם כל יום ומאורע פועל ומשפיע על האדם, עד שניכרים בתווי פניו המאורעות שעברו עליו. וכמו שאנו רואים, שאין כל בני אותו גיל דומים זל"ז, ולפעמים נראה א' מהם זקן מזולתו, כי המאורעות שעברו עליו נגעו לבלו והשפיעו על תווי פניו, עד שנראה זקן יותר.

והנה מטבע הדברים, ככל שאדם מתבגר אין המאורעות העוברים עליו משפיעים עליו כ"כ, אם מפני שנעשה מתון יותר, ואם לפי שהדברים כבר אינם תופסים אצלו מקום כ"כ.

ולכן, אף שכבר נאמר "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", שהמאורעות שעברו עליהם השפיעו עליהם, מ"מ אחרי שעברו על אברהם עוד ל"ז שנים, יש צורך להודיע ולחדש שגם המאורעות דל"ז שנים אלו השפיעו עליו והותירו רישומם בו, עד שהי' "בא בימים". וק"ל.

"קח ולך" או "נשאלה את פי"?

ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה
מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (כד, נו, רש"י)

לכאורה תמוה (ראה מנחת יהודה כאן): הרי לעיל (כד, נא) נאמר שבני משפחת רבקה כבר הסכימו להצעת אליעזר ואמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך", ומדוע נזכרו פתאום שצריך לשאול לדעתה של רבקה?

וגם בעצם הענין קשה: איך באמת אמרו קודם לכן "הנה רבקה לפניך" בלי לשאול את רבקה, והרי "אין משיאין את האשה אלא מדעתה"?

ויש לבאר (וראה כע"ז מנחת יהודה שם, הואיל משה (באר היטב) שם, ג):

בתחילה אמנם לא שאלו לדעתה של רבקה, כיון שמדברי אליעזר נוכחו לדעת ש"מה" יצא הדבר", וממילא הבינו ש"לא נוכל דבר אליך רע או טוב" (שם, ג), היינו שגם בדעתם שלהם אין הדבר תלוי, וא"כ אין תועלת גם בשאלת דעתה של רבקה (ראה גם ספורנו שם, ג-נא).

אבל לאחר שסירב אליעזר לבקשת בני המשפחה "תשב הנערה אתנו ימים או עשור" (שם, נה), כמנהג העולם ש"נותנין לבתולה זמן י"ב חודש לפרנס את עצמה בתכשיטים" (רש"י שם), ודרש לקחת את רבקה מיד - הרי דרישה זו של אליעזר, שבעיני המשפחה היתה דרישה תמוהה, עוררה בעיניהם ספק בכל דבריו, גם בשטר המתנה שהראה להם (רש"י שם, לו) וגם בנסים שאירעו לו (שרק מפיו ידעו אודותיהם. וכפי שמדויק מפרש"י שם, נ "וניכר כו' לפי דבריו שזמנה לך" (וראה ר"ם שם)), ועי"ז התערערה הסכמתם לכל הענין.

וכיון שרק בסיבת הנסים החליטו שבמקרה זה אין צורך לשאול לדעתה של רבקה - הרי כשנוצר בעיניהם פקפוק בדברי אליעזר ובסיפורי הנסים שסיפר, שוב חזר הדין ש"אין משיאין את האשה אלא מדעתה", ולכן אמרו "נקרא לנערה ונשאלה את פי".

המדרש
לעילוי נשמת
מרת ליילוט ג'אן בת גרשם
נלבית ערב יום הכיפורים
התשנ"ח
תנצ"ח

"חיי שרה" – לאחר פטירתה!?

איך פרשת חיי שרה עוסקת במאורעות שלאחר פטירתה? / מה הייתה מהות הוויכוח בין אברהם לשרה על אודות ישמעאל? / ומדוע שרה גרמה לאברהם לקנות קרקע בארץ ישראל? עבודתה הרוחנית של שרה והשפעתה על אברהם אבינו

פרשת חיי שרה, עוסקת במאורעות שהתרחשו בהמשך ובעקבות פטירת שרה:

א. **קניית מערת המכפלה** – קניית המערה הייתה לאחר פטירת שרה ולצורך קבורתה, שהרי לא מצינו שאברהם יחשוב אודות קניין המערה קודם פטירתה.

ב. **נישואי יצחק** – המחשבה אודות נישואי יצחק התחילה אצל אברהם רק לאחר ובעקבות העקידה. כמסופר ברש"י (וירא כב, כ) ש"בשובו מהר המור"י ה' אברהם מהרהר ואומר . . . ה' לי להשיאו אשה". ובשורת העקידה היא זו שהביאה לפטירת שרה, כאשר "על ידי בשורת העקידה, שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה" (רש"י פרשתנו כג, ב).

ג. **"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה"** (פרשתנו כה, א) – נישואי אברהם עם הגר באו בעקבות נישואי יצחק ורבקה (ראה ב"ק צב, ב ופרש"י שם "נתקנא ביצחק"), וממילא קשורים גם המה לפטירת שרה. יתר על כן: בימי חיי שרה לא ה' שייך לדבר אודות נישואי הגר, שהרי אז ה' מצב של "גרש את האמה הזאת" (וירא כא, י).

והדברים תמוהים מאוד (ראה גם לקוטי שיחות חט"ו עמ' 145 ואילך):

שמות הפרשיות יסודתם בהררי קודש והם נתקבלו על ידי גדולי ישראל, ואף נזכרו בספרי הראשונים (ראה סידור רס"ג (קרה"ת) וסדר תפלות שברמב"ם). שמות אלו, אינם רק סימן להבדיל בין הפרשיות, אלא מורים על תוכן הפרשיות. שהרי נודע בשערים (ראה תולדות יעקב יוסף פ' שמות. תניא ריש שער היחוד והאמונה. ועוד) מה שישד הבעל שם טוב, ששמו האמיתי של כל דבר הוא חיותו של אותו הדבר, ואף מבטא את מהותו הפנימית.

ולפי זה, תוכן פרשת "חיי שרה", הוא חיי' של שרה; ואם כן, איך יתכן שהפרשה כולה מדברת אודות ההתרחשויות שלאחר הסתלקותה?

הצדיק משפיע לאחר פטירתו "יתיר מבחיוה"

חיי האדם עלי אדמות כוללים חיים רוחניים של עבודת ה', וגם את חיי הגוף הגשמיים כאכילה

לקראת שבת

ז

ושת' וכיוצא באלו. רוב בני אדם משימים את חיי הגוף לעיקר, וממילא כאשר בא יומם, נפסקים פעולותיהם הגשמיות וחיייהם הגשמיים, ונפעל בהם עניין של מיתה.

לעומת זאת, חיי הצדיק "אינם חיים בשרים", אלא הם "חיים רוחניים, שהם אמונה ויראה ואהבה". ומוכן, שהחיים הרוחניים של הצדיק אינם תלויים בחייו הגשמיים, וגם לאחר פטירתו, הרי חייו הרוחניים ממשיכים (לכללות סעיף זה, ראה תניא אגרת הקודש ס"ז).

יתר על כן אמרו בזהר (ח"ג ע"א, ב), שכאשר נפטר צדיק מן העולם, לא זו בלבד שאינו נפרד מן העולם, אלא להיפך: "אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי". והיינו, שהוא נמצא בכל העולמות, גם בעולם הגשמי, יותר מאשר בחייו!

וטעם הדבר: כאשר חי הצדיק בגוף גשמי, הנה חייו הרוחניים, "אמונה ויראה ואהבה", מוגבלים בהגבלות הגוף, והדבר מגביל את השפעתו לתלמידיו. לעומת זאת, לאחר פטירתו אינו מוגבל יותר בהגדרות הגוף, והוא משפיע לתלמידיו ההולכים בדרכו שפע גדול יותר, "יתיר מבחיוהי". ונמצא, שחיי הצדיק הרוחניים מתעצמים וגדלים לאחר פטירתו.

וכן הוא הדבר בנוגע לשרה אימנו, שלאחר פטירתה, התעצמה השפעתה הרוחנית, בבחינת "יתיר מבחיוהי". ואכן כל ענייני הפרשה מבטאים את דרך עבודת ה' של שרה, שהתעצמה והתרחבה על ידי אברהם ויצחק לאחר פטירתה דווקא, וכפי שיתבאר להלן.

פעולת שרה בעולם הזה הגשמי דווקא

חילוק הי' בין עבודת ה' של אברהם לבין דרך עבודתה של שרה (ראה גם ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע"א 85):

אמרו חז"ל בגמרא (יבמות סג, א), שכאשר "אדם מביא חיטין" לביתו, הנה אין בהם תועלת, שהלא "חיטין כוסס"? ! תועלת החיטים באה לפועל דווקא על ידי אשתו, שהיא מתקינה אותם למאכל אדם, עד ש"נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו".

ומעין זה הי' גם אצל אברהם ושרה:

אברהם עמד במדרגה נשגבה, למעלה מן העולם, וראה כל דבר כפי שהוא בשורשו ומקורו הרוחני, ולא ירד עדיין לעולם הגשמי. בדוגמת החיטים עצמם, שמהם נוצר הלחם, אך הם עצמם עדיין אינם ראויים לאכילה.

לעומת זאת, שרה החשיבה והדגישה את עבודת ה' כפי שהיא בפועל בעולם הזה הגשמי. כמשל האישה שמכינה את הלחם הראוי לאכילה בפועל ממש. עבודתה של שרה הייתה לברר לזכך ולקדש בפועל את העניינים הגשמיים, ולהרחיק את העניינים שהם היפך הקדושה.

זה הי' שורש הוויכוח בין אברהם לשרה ביחס לישמעאל:

אברהם שהי' נעלה מן העולם והגבלותיו, ראה את ישמעאל כפי שהוא בשורשו הרוחני בעולמות העליונים. וממילא חפץ שגם ישמעאל "יחי" לפניך – ביראתך" (לך יז, יח ובפרש"י). הוא סבר שגם ישמעאל, שיש לו שורש רוחני קדוש, יכול להתקרב ולהתעלות בעבודת ה'.

ואילו שרה, ראתה את ישמעאל ויצחק כפי שהם בפועל בעולם הזה. וממילא ידעה שמוכרחים לשלחו מיד, ואמרה לאברהם "גרש האמה הזאת ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" ! (וירא כא, י).

והנה, כאשר מעיינים בשלושת הסיפורים האמורים בפרשה, שנזכרו למעלה, רואים, שאף שכולם אירעו לאחר פטירת שרה, מכל מקום בכולם התנהג אברהם כפי שיטתה של שרה – השפעת הקדושה בפועל בעולם הזה הגשמי, וכפי שיתבאר להלן.

יצחק הוא ההמשך האמיתי של אברהם

א. בניין שרה המכפלה

לפני פטירת שרה לא הייתה לאברהם השפעת קדושה בגשמיות העולם [וכמשנ"ת בסה"ק שפעולת המצוות קודם מתן תורה הייתה ברוחניות בלבד, ראה בארוכה ספר המאמרים מלוקט כסלו-שבט עמ' תיט ואילך. ושו"נ]. הקדושה היחידית שנקבעה על ידו בגשמיות העולם, הייתה ברית קודש שחתם בבשר גופו, וגם בבניו אחריו ובעבדיו מקנת כספו, אך לא בענייני העולם שחוץ הימנו.

ואילו על ידי פטירת שרה התעורר אברהם לקנות את מערת המכפלה. בקניין זה התעלה שרה המכפלה שהי' תחילה בבעלות עפרון החתי, להיות חלק מארץ ישראל (ראה בפרש"י על הפסוק "ויקם שדה עפרון (פרשתנו כג, יז) – "תקומה היתה לו"), ובכך התגברה השפעתו בגשמיות העולם בהתאם לשיטתה של שרה.

ב. נישואי יצחק ורבקה

לאברהם היו שני בנים: יצחק וישמעאל. בכדי לקיים מצוות פרי' ורבי' אין די בבנים אלא צריך שיהיו גם בנים לבניו (יבמות סב, א; שו"ע אה"ע סי' א ס"ו). והנה, לישמעאל כבר היו בנים באותה שעה, והיו בני בנים לאברהם. אבל זרעה של שרה לא הי' בשלימות, כי יצחק עדיין לא נשא אשה והוליד בנים.

וממילא עניין נישואי יצחק קשור עם שלימות זרעה של שרה דווקא, שנהי' לו המשך וקיום. ונישואי יצחק באו לאחר מיתת שרה, כאשר הי' ברור שעיקר זרעו של אברהם הוא דווקא ביצחק. ובנישואי יצחק דווקא, מתקיים זרעו של אברהם באופן שיש לו קיום והמשכיות.

ג. "ויסוף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה"

בפרשת קטורה ובני', מודגש היטב כיצד לא התייחס אברהם לבני קטורה כבניו, אלא למרות שהגר נלקחה על ידי אברהם כאשה ולא כשפחה, והתורה רומזת את שבחה "שקטרה פתחה כו'" (פרש"י פרשתנו כה, א), מכל מקום "נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי" (פרשתנו כה, ו).

וזאת כאמור, על פי השפעת חיי' הרוחניים של שרה, שאין להתייחס לשורשם הרוחני של בנים אלו, אלא זרעו האמיתי של אברהם הוא ביצחק דווקא, ואת בני קטורה יש לשלח.

ונמצא, שדווקא המעשים שלאחר פטירת שרה, מבטאים את "חיי שרה" הרוחניים, יותר מאשר בימי חיי' הגשמיים, משום שכאמור, חיי הצדיק האמיתיים נמצאים בעולם המעשה לאחר הסתלקותם "יתיר מבחיוהי".

למה לא בחינם?

ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו
אשר בקצה שדרו כספ מלא יתנה לי
אשלם כל שווי (כג, ט. רש"י)

מן הדין הי' אברהם יכול לקחת את המערה
בחנם, כמ"ש רש"י לעיל (כג, ד) שאמר לבני חת
שאם לא ירצו למוכרה לו "אטלנה מן הדין,
שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת"
(לך לך יב, ז). אלא שרצה אברהם לשלם "כל שווי"
דווקא.

ויש לבאר זה ע"פ מה דאיתא בזהר הקדוש
(ח"ב קכח, א) שרק אצל הקליפות הסדר הוא "אשר
נאכל במצרים חנם" (בהעלותך יא, ה), אך בקדושה
צריך "לאשתדלל ב' כדקא יאות כפום חילי",
ו"באגר שלים", ורק ע"י עבודה ויגיעה והשתדלות
אפשר להמשיך "רוחא דקודשא". ולכן שילם
אברהם "אגר שלים" "כסף מלא", כי רק באופן
זה נמשכת רוח הקדושה.

ומזה יש ללמוד הוראה בעבודה הרוחנית של
כל אחד ואחד:

גם מי שיש בו כשרונות טובים בטבעו, אינו
יכול לאמר בלבבו: הרי התורה ניתנה לי במתנה,
ונקל לי לקיים את המצוות, וא"כ כל ענין היגיעה
והעבודה הוא ממני והלאה!

אלא כשם שאברהם לא רצה לקנות בחנם
את המגיע לו, אף שהי' יכול ליטלו בנקל, כי אם
שילם "כל שווי" - כן הוא באדם מוכשר בטבעו,
שכדי שימשיך בעבודתו את רוח הקדושה, הרי
עבודתו צריכה להיות ע"י השתדלות ויגיעה, ולא
"חנם".

"חיי שרה" לעומת "ימי שרה"

ויהיו חיי שרה מאה שנה ג' שני חיי שרה
שני חיי שרה - כולן שוין לטובה (כג, א. רש"י)

יש לדייק בלשון הכתוב "ויהיו חיי שרה",
שלא כדרך לשון הכתוב בשאר מקומות - "ויהיו
ימי פלוני" (ראה לדוגמא ס"פ בראשית ונח), או "ימי שני
חיי פלוני" (ראה לדוגמא פרשתנו כה, ז).

עוד יש להבין במה שפירש רש"י "שני חיי
שרה - כולן שוין לטובה", דלכאורה הדברים
תמוהים: כיצד אפשר לומר שכל קכ"ז השנים
של שרה היו "שוין לטובה"? והרי בקכ"ז שנים
אלו נכללים זמנים ותקופות שהם לכאורה שונים
בתכלית מבחינת הטובה שבהם, כמו בהיותה
באור כשדים ובחרן, לאחר שבה "אל הארץ
אשר אראך" (ר"פ לך לך), בהיותה בבית פרעה
ובבית אבימלך וכיו"ב.

ויש לומר:

חיייהם האמיתיים של הצדיקים הם חיי
הנשמה ועבודת השם שלהם, ובלשון רבינו הזקן
נ"ע: "שחיי הצדיק אינם חיים בשרים כי אם חיים
רוחניים" (תניא אגרת הקודש ביאור לסי' ז"ך בתחלתו). וזהו
גם פירוש "חיי שרה" - הענינים שבהם היו חיי
נשמתה של שרה.

ו"חיי שרה" אלו היו "שוין לטובה" במשך
כל שנותי, כי חילוקי הזמנים והתקופות הם רק
בענינים הנוגעים לחיי הגוף, אבל חיי הרוחניים
של שרה היו "שוין לטובה" כל רגע ורגע בהיותה
עלי אדמות, וגם בהיותה בבית פרעה ואבימלך
וכו'.

וזהו דיוק לשון הכתוב "ויהיו חיי שרה ג'",
ולא "ימי" וכיו"ב, כי אף שימי ושני שרה כללו
הרבה חילוקים ושינויים במעמדה ומצבה, מ"מ
"חיי שרה" היו באופן שוה במשך כל ימי חיי,
"כולן שוין לטובה".

ב' גדרים בפעולת ישראל על בני נח לקיום מצותיהם

דייק הרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע / יבאר
דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובררך מקיפה,
ויתלה זה בחילוק בין אברהם לשרה בנסים שבחמשך ללית יצחק

וע"ז ג ע"א נויסוד הדבר משום הא דאמרו
(הובא ברש"י ר"פ בראשית, וראה תנחומא באבכר
שם י, אותיות דרע"ק אות ב) שכל מציאות
הבריאה היא בשביל ישראל והתורה כו'),
ולכך י"ל דאחר שנעשו ישראל לעם וניתנה
תורה, אי אפשר שיהי' איזה ציווי ה' לבני נח
מבלי אמצעות התורה וישראל – שהם עיקר
הכל, וקיום שאר הנבראים הוא רק מצדם,
ולכן תלוי קיום שבע מצות ב"נ בתורה
ובישראל.

והנה יש לדייק במה שחילק הרמב"ם
שני הפרטים הנ"ל לב' הלכות נפרדות (א)
"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל
באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח",
(ב) שצריך לעשות אותן "מפני שצוה בהן
הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו";
וכבר נודע דחלוקת ההלכות ברמב"ם מילתא
היא וילפינן מינה נפקותות גדולות (עיי' היטב
בהל' ת"ת לרבינו הזקן פ"א קו"א סק"א, ודון מינה

ב' הרמב"ם פ"ח מהל' מלכים ה"י וי"א,
לענין חיוב ד' מצות בני נח: "צוה משה
רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם
לקבל מצות שנצטוו בני נח . . כל המקבל
שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי
אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא
שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן
הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו
כו' אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת . . אינו
מחסידי אומות העולם". ולכאור' דבריו כאן
תמוהין, הא "משה רבינו לא הנחיל התורה
והמצות אלא לישראל" כמ"ש בריש ה"י,
וכיצד נשתייכו בני נח למ"ת ולישראל, ועד
שבנ"י מחוייבין לכופ את כל באי העולם
לקבל מצות שנצטוו בני נח, והם יעשו אותן
מפני שצוה הקב"ה כן בתורה.

והנה י"ל דיסוד הדבר הוא ממה
שמציאות כ"ה הנבראים תלויה בענין קיום
התורה ע"י בני"י, עיי' היטב שבת פח ע"א

ממדרש רבה עה"פ "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק ליי", "הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק הי' בעולם", הרי שהנס דלית יצחק הי' באופן כזה שגרם השפעת ישועה בכל העולם, עד ששמחה ורב שחוק הי' בעולם. ובוה יובן הא דאמרו בב"מ פז ע"א "הניקה בנים שרה . . היו כל אוה"ע מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא כו', זימנה [שרה] את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה . . ונעשה נס בשרה אמנו כו' והניקה את כולן", דלכאו' אם משום סתימת הטענה דאסופי מן השוק הוא הי' די שיראו שמניקה את יצחק, אי נמי שתניק עוד כמה בנים, אבל למה הוצרכה להניק את "כולן", אלא ודאי שהי' בזה ענין ותכלית נוסף, שהנס דלית יצחק גרם לכו"כ עניני השפעה ועד ל"רב שחוק . . בעולם". ומעתה י"ל, שכשם שמצינו אצל שרה, שהנס דלית יצחק גרם לעוד כמה נסים אצלה ובזכותה, וגם הביאו ישועה והצלה בעולם, עד"ז הוא בנוגע לאברהם, שהנס דלית יצחק גרם לעוד נסים אצלו, שנולדו לו עוד בנים בדרך פלא ונס (לאחרי ש"אברהם זקן בא בימים"), ובנים אלו אינם בני ישראל אלא מאומות העולם (ע"ד הנ"ל בשרה דהיתה כאן השפעה השייכת לאומות).

ועדיין הא גופא טעמא בעי, מפני מה הנס דלית יצחק גרם לעוד נסים שיהי' "שחוק . . בעולם", וגם יל"ע בהשינוי בענין זה בין אברהם לשרה, דאצלה היתה פעולה זו בעולם תיכף ומיד כשנולד יצחק, ואצלו הי' זה משך זמן רב - מ' שנה - אחר כך. ועוד שינוי, דאצלה היה זה כתוצאה ממילא מלידת יצחק, בלי פעולה מיוחדת מצד שרה,

לכאן), וא"כ יש לדון הכא, דלכאו' מזה שלא הזכיר הרמב"ם בהמשך להחיוב "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו" שחיוב זה כולל שקבלת המצוות שלהם תהי' מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה, וכתב תנאי זה ("והוא שיקבל כו'") בהלכה בפני עצמה בהגדרת "חסידי אומות העולם", מובן, שתנאי זה הוא דין בפ"ע נצ"ע אם יש חיוב על בני"ל לכוף את כל באי העולם שיהיו חסידי אוה"ע. אבל מאידך, מזה שהביא הרמב"ם גם תנאי זה בהמשך לחיוב דישראל לכוף כו', משמע, שאף שאין זה חלק מהחיוב הא', מ"מ, שלימות הקבלה של הבן נח (שתחלתה באה ע"י כפיית ישראל), בקיום תנאי זה שיקבל המצוות מחמת ציווי הקב"ה בתורה, אף היא כרוכה ותלויה בישראל.

והנראה בזה, דיש ב' צורות של השפעת בני"ל על אוה"ע, דיחנו חיוב השפעה ע"י כפי' (אם כפשוטה (כשיד ישראל תקיפה) או ע"י כפיית דברים - ראה תוי"ט אבות פ"ג מ"ד) - לקבל מצות שנצטוו ב"נ. ולבד מזה יש להם לישראל פעולה בעקיפין, שבהמשך לכפי' זו יבואו אוה"ע לידי הכרה שצריכים לקבל המצוות "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו'".

ומצינו לתלות ב' גדרים הנ"ל בהמסופר בפרשתנו, "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו גו'". דהנה, ידועה התמיהה בזה ממה שבכמה כתובים קודמים מפורש שלידת יצחק בהיות אברהם בן מאה היתה דבר נסי (גם מצד שנות אברהם ולא רק מצד שרה), "הלבן מאה שנה יולד גו'", וא"כ מה הטעם שכשנולדו לאברהם עוד ששה בנים, ארבעים שנה לאחר לידת יצחק, לא נתפרש בכתוב שזהו דבר נסי ומופלא וכו'. והנראה בזה, דגבי לידת יצחק הביא רש"י

משא"כ אצל אברהם הי' זה כענין בפ"ע, הולדת בנים – אוה"ע (מקטורה) באופן נסי.

וי"ף שבזה נרמזו ב' הגדרים הנ"ל בדרך התעסקות ישראל עם האומות, ובהקדים דמצינו שקודם לידת יצחק שינה הקב"ה את שמם של אברהם ושרה וע"י שינוי שמם נשתנה מזלם והיו יכולים להוליד (ר"ה טז ע"ב רש"י לך טו, ה), ולפ"ז טעון ביאור למה נבחרו שמות שתוכנם אינו רומז כלל לענין לידת יצחק, ואדרבה, "אברהם" ו"שרה" (ביחס ל"אברם" ו"שרי") מורה על השליטה על כל אומות העולם – כמבואר בסוגיא דברכות יג ע"א ד"אברם" היינו "אב לארם" בלבד, והשינוי ל"אברהם" הוא כל' הכתוב "אב המון גוים נתתיך", היינו "אב לכל העולם כולו", ו"שרי" היינו "שרי לאומתה" ("שרי לי ולא לאחרים" – רש"י לך יז, טו) ו"שרה" היינו "שרה לכל העולם כולו"; ואילו לידת יצחק ענינה הוא התחלת עם ישראל דוקא. ומשמע מזה, שענין עיקרי בלידת יצחק (ועם ישראל) הוא הפעולה (והשליטה) על אומות העולם, ובזה הוקבע ברור היסוד דלעיל בריש הדברים שישראל הם עיקר ומטרת כל שאר הברואים כו'. ועפ"ז יש לומר, שזהו

תוכן ענין הנסים שבאו בהמשך ללידת יצחק שגרמו שיהי' "רב שחוק" . . בעולם", שע"יז הודגש ענין השררה שלהם על העולם כולו, שהם הגורמים שתהי' ישועה בעולם, שדבר זה נעשה ע"מ שזרעם בני"י יוכלו לפעול על אוה"ע, שלזה היתה פעולה מיוחדת מן השמים שגם אוה"ע יכירו וידעו דבר זה גופא שעיקר מציאותו של העולם כולל מציאותם דב"נ הוא ישראל [ועיי' זבחים קטז ע"א גבי מ"ת לעיני כל האומות כו' וכרוך לכאן]. וב' גדרי ההשפעה הנ"ל על האומות הם הם ב' האופנים כאן דאברהם ושרה, דאצל אברהם, "אב המון גוים", מודגשת שייכות וקירוב ל"המון גוים", ולכן גם ההשפעה הנסית בהם היתה ע"י פעולה מיוחדת מצדו (ולא בדרך ממילא) – "ויוסף אברהם ויקח אשה גו' ותלד לו גו'" (ומטעם זה לא באה בקירוב זמן להולדת יצחק אלא לאחר זמן, כי בזה מודגש שבאה בדרך פעולה חדשה), משא"כ שרה שהיא "שרה על כל", ה"ז גדר של שררה ומלכות ממרחק ומלמעלה, שהמלך הוא מובדל מעמו, ולכן פעולת שרה על אוה"ע שבאה יחד עם לידת יצחק היתה בצורה עקיפה בריבוי ברכות באוה"ע.

העזרת היום

מכתבי עצה והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

בית-הספר והמשפחה אינם מתנגשים

אדוק בשיטת הדרך הממוצע, וכשמתחיל בעבודה ה"ז בכל ההתלהבות, ובאם יצמצמו באיזה אופן שהיא גם מלכתחלה לא יתחיל,

אבל ע"פ הנראה השערתי וקרובה היא לודאי בעיני, שלאחרי שתעבור תקופת ההתחלה בעבודתו בשטחים החדשים, בודאי שיכנס למסלול ואז ימלא חובתו קדושה בתור בעל ואב כנ"ל, ועוד זאת שלא יגע זה גם ביעילות פעולתו בשטחים החדשים,

וכידוע הדוגמא על זה, אשר למרות שהרבה הקב"ה תורה ומצוות לישראל עד למספר תרי"ג, הנה לא לבד שאין מצוה גורעת וסותרת השני אלא אדרבה אמרו רז"ל מצוה גוררת מצוה,

הלואי שתרכנה כמותה בישראל, אשר בעליהן יזכו להתעסק בחינוך בני ישראל

ולכתבה מה יפול בחלקה, הרי הלואי שתרכנה כמותה בישראל, אשר בעליהן יזכו להתעסק בחינוך בני ישראל המקרב את לבם לאבינו שבשמים, אשר שכרם ושכר כל המשפחה ובפרט האשה שהיא עוזרת בדרכו זו, אין די באר - הן בגשמיות והן ברוחניות.

נעם לי לקרות בסיום מכתבה, אשר רואה היא פרי טוב בעבודתה בביה"ס בהתקדמות הכתה שלה והנהגת התלמידים, ויהי רצון שגם בזה תוסיף ההצלחה והברכה ותבשר טוב אודות כל הענינים אודותם נגעה במכתבה זה.

(אנחת קודש חס"ז עמ' שצח ואילך)

עסוק ביותר, והתוצאות מזה בחיי המשפחה

במענה למכתבה מ... בו כותבת על-דבר אופן פעולת בעלה שליט"א מעת בואו חזרה מכאן והתוצאות מזה בהנוגע להמשפחה, כיון שעסוק הוא ביותר וכו' וכפי שכותבת אפילו בתוך החברה שלנו מביטים על הנהגה זו בתמהון וכו'.

והנה לכל לראש עלי לשלול הטענה האחרונה, שהרי יסוד והתחלת כל ד' חלקי השו"ע, אל יבוש מפני המלעיגים ובפרט שצריך עיון טעם הלעג אם אינו מפני קנאה וכיוצא-בזה, והלואי שתהי' קנאת סופרים שתוצאות" תרבה חכמה.

בודאי כשיכנס למסלול אז ימלא חובתו קדושה בתור בעל ואב

בהנוגע לגוף טענתה היא, מובן שבכלל צודקת שעל הבעל והאב להקדיש מזמנו לאשתו ולהילדים, כי פשוט בתכלית הוא אשר לא פחות חשוב הוא משאר מצות תוה"ק. וידוע דברי כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בדברו על-דבר הנ"ל, שכמו שצריך להניח תפילין כן [יש להקדיש זמן לחינוך הילדים] וכו',

אבל ביחד עם זה בטבע כל עבודה בשטח חדש שאי אפשר לצמצם הזמן ולהגבילו מתאים להשעון, באם רוצים להתחיל את העבודה באופן שתהי' מבוססת ובת קיימא,

ואם בכל אדם הדברים אמורים עאכ"כ בהנוגע לבעלה שי' שבדאי מכרת אותו שאינו

המדרש מודפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נלב"ע כ"ז חשוון ה'תשפ"א
תנצב"ה

עבודת התשובה

כאשר האדם עורך חשבון אמיתי למצבו, כואב לו מאוד הלב על זה. הוא מתחרט מאוד על עברו, ועושה הסכם חזק בנפשו שמהיום תהי' התנהגותו לגמרי אחרת. שילמד ויתפלל כראוי, ויעשה מעשים טובים

שמתחרט על העבר ומקבל על להבא

התשובה היא אשר האדם מתחרט וחורה לו מאוד, על כל אותם הדברים שעשה שאינם טובים. ונוגע לו עד לעומק לבבו זה שנתרחק מהקב"ה, ואינו לומד, ועל התפילה שהוא מתפלל בחפזון. שתמיד הוא מאוד עסוק בכל מיני ענינים, וכאשר הוא מתפלל אין הוא יודע כלל מה הוא אומר. וכל תפילתו היא כפריעת חוב וכדבר שלא נעשה מתוך רצון ותענוג, אלא כדי לצאת ידי חובה בלבד.

והאמת היא, שהתפילה היא חבל המקשר את האדם עם הקב"ה. ובהתאם לכך צריכה היא להיות לגמרי בצורה אחרת, ברגש ובחיות.

ואם בשעה שהאדם מדבר עם רעהו להבדיל, צריך הוא לשמוע את מה שהוא מדבר. הרי שכל שכן וקל וחומר, בשעה שהאדם מדבר אל מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שצריכים לשמוע מה שמדברים.

אדם שיש לו קצת רגש, המתבונן על כל מעשיו . . ורואה שעסק רק בדברים השייכים לגוף. ואם כבר נתן צדקה, הרי שהיא לא ניתנה כדבעי, בעונג וביד רחבה. ובכל הנוגע לעצמו, ללמוד ולהתפלל כראוי, הנה לזה הוא הקדיש מעט מאוד זמן. הרי כאשר האדם עורך חשבון אמיתי למצבו, כואב לו מאוד הלב על זה. הוא מתחרט מאוד על עברו, ועושה הסכם חזק בנפשו שמהיום תהי' התנהגותו לגמרי אחרת. שילמד ויתפלל כראוי, ויעשה מעשים טובים.

התבוננות בתכלית בריאת האדם

...והנה, כדי שהאדם יעשה תשובה, עליו להתבונן ולהעמיק במחשבתו בהבנת התוכן האמיתי, שלמענו נברא האדם בעולם.

את זה הרי הכל רואים, שהאדם שונה מכל הנבראים האחרים. שהרי גופו של האדם נמוך מגופם של שאר הבריות. ולכן רואים אנו, שאדם המתנהג רק לפי תשוקתו ותאוותו הגופנית, הוא גרוע אף מחיות הפרא.

החיות הרעות, עושות את כל מעשיהם הרעים, בהתאם לנטוע בטבעם. אבל האדם יכול להסתתר ולהנצל מהם. כמו כן, מקומן של חיות הפרא אינו במקומות מיושבים, נמצאים הם ביערות ובמקומות ריקים ושוממים. וכאשר האדם עובר באותם המקומות שבהם הם נמצאים, לוקח הוא עמו כלי זיין מתאימים כדי להתגונן מפניהם.

ולעומת החיות, האדם כאשר הוא רע כחיות הפרא, הוא גרוע מהן. וכפי שאנו רואים, יש אנשים הנחשבים בעיני עצמם לאנשים מאוד גדולים. אין הם אוהבים עניים, אין הם אוהבים קרובים, והם מרשים לעצמם לשפוך את דמם, לגעור בהם ולהציק להם. ויש אנשים, שסתם יש להם אופי מכוער, אוהבים הם להשפיל את הזולת ולהרע לו. מאנשים אלו לא תמיד ניתן להתחבא, ואי אפשר להינצל מהם.

כמו כן, אדם המתנהג כחיות פרא, מזיק הרבה יותר מחיות רעות. כי החי' פועלת רק לפי טבעה. ואילו האדם פועל עם שכל, עם חכמה, וכמו שכתוב (ירמ' ד, כב) "חכמים הם להרע".

ומכאן, שאדם המתנהג רק בהתאם למה שהגוף דורש ממנו, גרוע הוא מהחי'. הבהמה שאין לה שכל, מתנהגת כפי טבעה. אבל האדם שניחן בשכל, צריך שכלו להשפיע על טבעו ועל מידותיו. וכפי שהרבי מבאר בתניא, ש"המוח (השכל) שליט על הלב (המדות)".

את זה הרי מבינים כולם, שמה שנתן הקב"ה לאדם שכל, אין זה רק למען יוכל לעשות עסקים ולהרויח כספים. וכפי שהגמרא אומרת (בסוף מסכת קדושין): ר' שמעון בן אלעזר אומר, אף פעם לא ראיתי שצבי יתעסק ביבוש פירות, שארי' ישא משאות ושהשועל יהי' חנוני. ובכל זאת, נותן הקב"ה לכל אחד מהם את מזונו ללא צער. ומדוע אם כן, לא תהי' גם פרנסתו של האדם ללא צער? אלא שהרעותי את מעשיי וקיפחתי את פרנסתי.

את השכל יש להשקיע בדברים עדינים ועילאיים

וכפי שהמשנה אומרת (קדושין פב, א), לא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו. כי את שכלו צריך האדם להשקיע בדברים עדינים ועילאיים (שבזה יש ניצול נכון של השכל כמטרה שעבורה הוא ניתן), ואז כמובן הוא מגיע לדברים ולהישגים מאוד גבוהים.

והנה, כאשר האדם יעשה חשבון נכון על הכוונה לבריאת האדם, ויהרהר ויאמוד נכונה את כל הנעשה עמו ועם התנהגותו, הן בהנוגע לו עצמו והן בהנוגע לבני ביתו, יכאב לו מאוד לבו על כך, ויתחרט האדם ויצטער על מצבו. ועם "לב נשבר" הוא יבקש מהקב"ה שיערה לו ולבני ביתו רוח טהרה, לשמירת התורה והמצוות באמת.

(תרגום מתוך מאמר 'קנין החיים' - ספר המאמרים - קונטרסים ח"א עמ' ט ואילך)

לקנות בנפש את עניני החכמה

בקולי וישמור משמרתי מצוותי חוקותי ותורותי" (תולדות כו, ה) - שכל ענינים אלו היו אצלו באופן של קנין, "זקן שקנה חכמה":

אמנם, ענין זה שייך גם, בעבודת כל אחד ואחת מישראל - שכל דבר חכמה שלומד צריך להיות באופן שלומד זה נעשה קנינו האמיתי.

ובזה נכלל גם הענין ד"איזהו חכם הלומד מכל אדם" (אבות רפ"ד), ויתירה מזה - כתורת הבעל שם טוב (ראה בארוכה כש"ט הוספות סרכ"ג ואילך. ושי"ג) שכל דבר שרואים או שומעים צריך להוסיף בענין החכמה (הוראה ולימוד בעבודת ה'), ומכיון שהקב"ה מראה לו עולם שלם שיש בו ריבוי ענינים, הרי ישנם ריבוי ענינים שצריך ליקח מהם דבר חכמה, לא רק "מכל אדם", אלא גם מכל דבר שבעולם.

ובכן, כל עניני חכמה אלו צריכים להיות באופן ד"קנה חכמה", כלומר, לא באופן שלמד דבר חכמה מענין מסויים ואחר כך מאבד, ח"ו, חכמה זו, אלא שחכמה זו נעשית קנינו האמיתי.

(תורת כננים - החינוך והחינוך תשכ"ז ח"א ע' 584)

אין להסתפק בידיעת החכמה

[נאמר בפרשתנו (כד, א) "ואברהם זקן בא בימים". והנה,] התואר "זקן" מורה על ענין החכמה, כדברי חז"ל (ראה קידושין לב, ב): "זקן - זה שקנה חכמה".

והדיוק בזה - "קנה חכמה", שאין להסתפק בידיעת החכמה, אלא ענין החכמה צריך להיות באופן של קנין, היינו, שהלימוד הוא באופן שהחכמה נעשית קנינו, ובלשון חז"ל: "נקראת על שמו", וכאמור, באופן ד"יתפרנסון", דם ובשר כבשרו, שאז אינו צריך לחזור וללמוד דבר זה פעם נוספת, מכיון שנתעצם עם דבר החכמה, ועל דרך הענין ד"מנפשי" כרע" (ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. תוד"ה עיון תפלה שבת קיח, סע"ב. וראה שיחת ש"פ חי שרה תשמ"ה ס"ז (התועדויות ח"א ע' 647)), היינו, שהגוף מצד עצמו מתנהג על פי התורה.

ללמוד ולהחכים - מכל דבר שבעולם

ובכן, אצל אברהם אבינו ("ואברהם זקן") התבטא הדבר בנוגע לחכמה עצומה ונפלאה כו' - "עקב אשר שמע אברהם

